

Ислом Каримов таъкидлаганидек: “Бизнинг мустақил, хур, кўпмиллатли мамлакатимизда ислом дини билан баробар православие, иудаизм, католицизм сингари ўндан ортиқ бошқа конфессиялар мутлақо эркин фаолият кўрсатмоқда. Қайси дин ёки мазҳабга мансублигидан қатъий назар, бу конфессияларнинг вакиллари биз билан елкама-елка туриб, Ўзбекистон халқларининг фаровонлиги ва равнақи учун астойдил меҳнат қилаётганликлари бизни мамнун этади”[3]. Диний бағрикенглик умуминсоний кадриятларга асослангани, миллатлараро муносабатларни мустаҳкамлашга қаратилгани туфайли жамиятда ижтимоий барқарорликни таъминлайди. Республикамиздаги янги этносиёсий парадигма барча динларни, конфессияларни демократик тараққиёт мақсадларига хизмат қилишга йўналтирмоқда. Натижада, Ўзбекистон Республикасининг стратегик мақсади - демократик ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти куриш, юксак маънавиятли янги авлодни шакллантириш динларнинг, конфессияларнинг ҳам умумий мақсадига айланган. Дин инсон руҳини бадхаёл, ўй-ниятлардан халос қилиш, қалбини поклаш орқали ижтимоий-маънавий тараққиётни жадаллаштиради. Айнан шунинг учун ҳам диндаги мазкур позитив жиҳатларга таяниш, улардан миллатлараро муносабатларни ривожлантиришда фойдаланиш муҳим ижтимоий аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Юнеско халқаро меъёрий ҳужжатлари. Конвенциялар, битимлар, протоколлар, тавсияномалар, декларациялар. (Тўплам) “Бағрикенглик тамойиллари декларацияси”.- Тошкент: “Адолат”, 2004. - 91-92 б.
2. Ҳусниддинов бағрикенглик ва жамият тараққиёти. – Тошкент: “Академия”, 2005. – 116-17 б;
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қошидаги диний ишлар кўмитасининг жорий архиви. 1991 – 2015 йилларидаги ҳисоботидан.
4. Каримов И.А. Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида. – Тошкент: Ўзбекистон, 1995. – Б.175.
5. Бобоҳаджаев М. Республика Узбекистан: Очерки межнациональных и межконфессиональных отношений, внешнеэкономических связей. – Тошкент: “Шарк”, 1996. – С. 35.

UMUMIY O‘RTA TA’LIM MUASSASALARIDA EKOLOGIK TA’LIM VA TARBIYANI RIVOJLANTIRISH

Mamarajabov Saydmurot Norqobilovich

Termiz muhandislik – texnologiya instituti katta o‘qituvchisi

Musayeva Mehriniso Hamro qizi

Termiz muhandislik – texnologiya instituti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida ekologik ta’lim va tarbiyani rivojlantirish uchun hukumatimiz tomonidan olib borilayotgan amaliy ishlar atroflicha yoritilgan. Jumladan, umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida ekologik ta’lim va tarbiyani mustahkamlash katta ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so‘zlar: *Ekologik ta’lim, ta’lim dasturlari, konsepsiya, ekologik targ‘ibot.*

Tabiatni muhofaza qilish, tabiatdan oqilona foydalanish va ekologik sharoitlarni yaxshilashda ekologik ta’lim va tarbiya muhim rol o‘ynaydi. Ekologik muammolarning tobora global ahamiyat kasb etib borayotganligi inobatga olinib, so‘nggi yillarda muhim ustuvor vazifalar bilan bir qatorda atrof muhit muhofazasi, ekologik madaniyat, ekologik ta’lim-tarbiya, ekologik ma’rifat masalalariga alohida e’tibor berilmoqda.

Ekologik ta'limning dolzarbligi mamlakatimiz tabiati, ekotizimlari, atrof muhitni beqarorlik va izdan chiqishdan asrash, aholining ekologik madaniyatini oshirish, ushbu o'ta jiddiy, hayotiy masalalarga aholining barcha qatlamlari, ayniqsa, yoshlar hissa qo'shishi zarurligi bilan belgilanadi.

O'sib kelayotgan yosh avlodning ekologik savodxonligini oshirish, ekologik ongi va ekologik madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish, ekologik ta'lim va tarbiya jarayonini samarali tashkil etish maqsadida 2019-yil 27-mayda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" gi 434-sonli qarori qabul qilindi.

Mazkur qaror bilan O'zbekiston Respublikasida Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi va O'zbekiston Respublikasida Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini amalga oshirish bo'yicha tadbirlar rejasi tasdiqlangan.

Quyidagilar Konsepsiyani va Tadbirlar rejasini amalga oshirish doirasida ustuvor yo'nalishlar etib belgilangan:

"Ta'lim to'g'risida"gi va "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq uzluksiz ta'lim tizimida ekologik ta'limni rivojlantirishning asosiy tamoyillarini belgilash, ularni ta'lim-tarbiya jarayoniga izchillik bilan bosqichma-bosqich tatbiq qilish va shu asosda ekologik ta'limning samaradorligini yangi bosqichga ko'tarish;

ta'lim dasturlarini mavjud ekologik muammolar va ularni bartaraf etish vazifalaridan kelib chiqib takomillashtirish;

ta'lim oluvchilarning e'tiborini umumbashariy ekologik muammolarga qaratish orqali ularning ona tabiatning qayta tiklanmaydigan manbalarini saqlab qolish va ulardan oqilona foydalanish borasidagi mas'uliyatini kuchaytirish;

ekologik ta'limning samarali shakllari va usullarini ishlab chiqish hamda joriy etish;

ekologik ta'lim sifatini, kadrlar tayyorlash tizimi samaradorligini hamda barqaror rivojlanish kafolatlarini va ustuvorligini ta'minlovchi normativ-huquqiy, moddiy-texnika va axborot bazasini yaratish;

ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish sohasidagi vakolatli davlat organlari va ta'lim sohasining o'zaro manfaatli hamkorligini rivojlantirish [1].

Konsepsiyada, ekologik ta'limni amalga oshirish jarayonining tizimli tahlili ekologik ta'limni tashkil etishda bu boradagi islohotlarni to'liq ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qiluvchi jiddiy muammo va kamchiliklar saqlanib qolayotganligi ta'kidlanadi. Xususan:

barcha turdagi ta'lim muassasalarida O'zbekiston Respublikasining "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni 4-moddasida nazarda tutilgan ekologiya o'quvining majburiyligiga oid talablar yetarli darajada bajarilmayapti;

amaldagi davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlari mazmunan ekologik bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalar bilan zarur darajada boyitilmagan;

ekologik ta'lim yo'nalishida ilg'or milliy va xorijiy tajribani o'rganish, ular asosida ta'lim oluvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirishning aniq parametrlari ishlab chiqilmagan;

ta'lim tizimining barcha bosqichlarida amalda bo'lgan ta'lim dasturlari bugungi kundagi global ekologik muammolarni bartaraf etish, mavjud ekologik xavf-xatar darajasini kamaytirish, tabiiy muhitni qayta tiklashga qaratilgan umummilliy tadbirlar mohiyati bilan muvofiqlashtirilmagan;

maktabgacha ta'lim tashkilotlari va umumiy o'rta ta'lim maktablari ta'lim dasturlarining mavzulari bugungi kun talablariga javob bermaydi, jumladan, ularda ta'lim oluvchilarda ekologik ongni shakllantiruvchi ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish, ona tabiatni asrab-avaylash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish sohasiga oid mavzular yetarli emas;

ta'lim muassasalarida ekologik targ'ibot tizimi ham qoniqarsiz ahvolda, bu borada ekologik targ'ibotni amalga oshirish mexanizmlarini yo'lga qo'yish va ushbu mexanizmlarni munosib rag'batlantirish tadbirlari yetarli darajada amalga oshirilmayapti;

ekologik ta'limga oid elektron-metodik vositalarni yaratish va innovatsiyalardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish yuzasidan aniq takliflar ishlab chiqilmagan;

ta'lim hamda ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish sohasidagi davlat boshqaruvi organlari o'rtasida ekologik ta'lim tizimini takomillashtirish borasidagi amaliy hamkorlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan, xususan, o'tgan yillar davomida ekologik ta'lim tizimini isloh qilish yuzasidan faqat takliflar bildirilgan xolos;

ekologik ta'lim sohasida o'qituvchilarning faoliyatini metodik jihatdan ta'minlovchi o'quv materiallari, shu jumladan, ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish sohasiga oid o'quv qo'llanmalari, o'quvchi va talabalar uchun zarur darsliklar yetarli emas;

ta'lim dasturlari to'liq qayta ko'rib chiqishga muhtoj, jumladan, ular respublikada so'nggi vaqtlarda ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish sohasida amalga oshirilgan islohotlardan kelib chiqib tubdan takomillashtirilishi lozim [2].

Shu munosabat bilan aniq maqsad va vazifalarni hamda yo'nalishlarni nazarda tutuvchi O'zbekiston Respublikasida Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirish orqali ekologik ta'lim tizimini yanada rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Konsepsiyaning asosiy maqsadi o'sib kelayotgan yosh avlodda ekologik bilim, ong va madaniyatni shakllantirish hamda rivojlantirish, ekologik ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish, shuningdek, ekologiya sohasidagi ilm-fanni jahonning ilg'or innovatsion texnologiyalarini jalb etgan holda yanada takomillashtirishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish, uni amalga ro'yobga chiqarish uchun quyidagi asosiy vazifalarni amalga oshirish talab etiladi:

“Ta'lim to'g'risida”gi va “Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq uzluksiz ta'lim tizimida ekologik ta'limni rivojlantirishning asosiy tamoyillarini belgilash, ularni izchillik bilan bosqichma-bosqich ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq qilish va shu asosida ekologik ta'limning samaradorligini yangi bosqichga olib chiqish;

ekologik ta'lim-tarbiya berishni, ekologik bilimlarni targ'ib qilishni, noshirlik faoliyatini, ko'rik-tanlovlar o'tkazishni, ijtimoiy reklama va shu kabilarni tashkil etish;

ta'lim dasturlarini mavjud ekologik muammolarni bartaraf etish va zamon talablaridan kelib chiqqan holda takomillashtirish;

ta'lim oluvchilarning e'tiborini umumbashariy ekologik muammolarga qaratish orqali ularning ona tabiatning qayta tiklanmas manbalarini saqlab qolish va ulardan oqilona foydalanish bo'yicha mas'uliyatini kuchaytirish;

ekologik ta'limning samarali shakllari va usullarini ishlab chiqish hamda joriy etish;

ekologik ta'limning sifatini, kadrlar tayyorlash tizimi samaradorligini, barqaror rivojlanishi kafolatlarini va ustuvorligini ta'minlovchi normativ-huquqiy, moddiy-texnika va axborot bazasini yaratish;

ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish bo'yicha davlat organlari ta'lim sohasining o'zaro manfaatli hamkorligini rivojlantirish.

Konsepsiyada umumiy o'rta ta'lim maktablarida ekologik ta'limni rivojlantirish, o'quvchilarda ona tabiatga bo'lgan mehr va muhabbat hissini rivojlantirish, Biosferada kechadigan tabiiy jarayonlarni puxta o'rganish hamda tabiatni muhofaza qilish tadbirlarini ilmiy jihatdan asoslangan usullardan foydalangan holda olib borish lozimligini o'rgatishdek dolzarb masalalarni qamrab oladi.

Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturlari o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish parametrlaridan kelib chiqqan holda qaytadan tahlil qilinadi va qo'shimcha indikatorlar belgilanadi.

Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturlari mazmuni quyidagi malakalar bilan boyitiladi:

o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirishga xizmat qiluvchi bilim, ko'nikma va malakalarni ta'lim mazmuniga keng singdirish;

o'quv fanlari doirasidagi ekologik bilimlarni amaliyotga joriy etish, ularni amaliyotda qo'llay olish imkonini beruvchi amaliy topshiriqlar bilan boyitish (nazariya yoki muhokamadan amaliyotga o'tish);

matematika, iqtisodiy bilim asoslari fanlari mazmunini tejamkorlikka oid aniq iqtisodiy-ekologik masalalar bilan boyitish;

o'quvchini o'zini o'zi va o'zgalar faoliyati natijalarini oldindan ko'ra olish va baholashga o'rgatish maqsadida geografiya, matematika, biologiya, iqtisodiy bilim asoslari fanlari mazmuniga ekologik baholashga oid bilim, ko'nikma va malakalarni o'quvchilarning yoshiga mos tarzda quyi sinflardan (VII — IX sinflar) boshlab kiritib borish.

Umumiy o'rta ta'lim tizimida ekologik bilimlar o'quvchilarning yoshi, jismoniy imkoniyatlari va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda sinflar darajasida farqlanishi asosida tashkil etiladi.

Mutaxassislar tomonidan umumta'lim maktablari uchun o'quvchilar yoshiga mos ravishda atrof muhitni muhofaza qilish, ichimlik suv va boshqa tabiiy resurslardan oqilona foydalanish kabi dolzarb muammolar yuzasidan o'quv-ko'rgazmali materiallar, videoroliklar va didaktik materiallar ishlab chiqiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" gi qarori. 2019-yil 27-may, 434-son;
2. O'zbekiston Respublikasida Ekologik ta'limni rivojlantirish Konsepsiyasi.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AXOLI DAROMADLARINI O'SISH DINAMIKASI

Muxtarov Botir Abdusattarovich

Iqtisod fanlari nomzodi

O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali

"Iqtisodiyot" kafedrasini mudiri

Annotatsiya: *O'zbekiston Respublikasida keyingi paytlarda aholini daromadlarini oshirish masalasiga katta e'tibor berilmoqda. Bu borada eng muxim masala aholi daromadlarini uning tarkibi buyicha aniq hisoblashdir. Aniq hisob-kitoblar aholi daromadlarini yo'nalishlar bo'yicha ko'paytirish yo'llarini izlab topish uchun asosiy ma'lumot sifatida qabul qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Aholi daromadlari, daromadlarni tarkibi, yalpi daromad, daromadlarni nominal o'sishi, umumiy daromad.*

Aholi daromadlari bozor iqtisodiyotining eng muxim ko'rsatkichlaridan biridir. Bu bizga shaxsning ham, oilaning ham imkoniyatlarini baholash imkonini beradi. Mamlakatlarda aholi sonini muttasil ravishda o'sib borishi bir qancha muammolarni keltirib chiqaradi.[1,2].

Aksariyat mamlakatlarda aholining ma'lum vaqtdagi daromadlari barqarordir. Bu, o'z navbatida, davlatlar statistika xizmatlarining ishini murakkablashtiradi.

Mamlakatning makroiqtisodiy ko'rsatkichlarini real prognozlashda aholi daromadlari to'g'risida aniq ma'lumotlarga ega bo'lish muhimdir. Bu vazifani bajarish faqatgina iqtisodiyoti rivojlangan davlatlarda oson bo'lishi mumkin. Rivojlanayotgan yoki rivojlanish yo'liga o'tgan xamda o'tayotgan davlatlarda bunday ishini bajarish oson bo'lmaydi. [3].

Aholining umumiy daromadlarini hisoblash Milliy hisoblar tizimining xalqaro statistik standartlari, Xalqaro mehnat tashkiloti tavsiyalari, Davlat statistika qo'mitasi tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan uslubiy qo'llanmalar, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligidan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi. O'zbekiston Respublikasi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2021-yilning yanvar-dekabr oylarida aholining umumiy yalpi daromadlari 515,7 trln. so'm.[4].